

כמו שנעשו לפינחס הרבה נסים בעת מעשה זמרי.

**הרואה פיל בחלום**, רמז הוא שכמה **פלאות נעשו לו!** (56)

והרואה כמה **פילים** בחלום, **פלאי פלאות נעשו לו!** כלומר, הרבה נסים ייעשו לו.

מקשה הגמרא: **והתניא: "כל מיני חיות סימנין יפין הם לראותם בחלום, חוץ מן הפיל ומן הקוף"** שמראיהם משונה?

מתרצת הגמרא: **לא קשיא, כי הא שראיית פיל נחשבת כסימן יפה, היא, באופן דהפיל**

**מפרג**, שיש אוכף על גביו, או שהוא קשור באפסר, ועל ידי כך הוא נראה ככל החיות, ואילו **הא** שאמרו שאינו סימן יפה, הוא באופן **דלא מפרג**, שאז מראהו משונה מכל החיות. (1)

והרואה שם **"הונא"** כתוב לפניו **בחלום, נס נעשה לו!** כי נר"ן של **"הונא"** מרמז על נר"ן שבתיבת **"נס"**. (2)

והרואה שם **"חנינא"** או **"חנניה"** או **"יוחנן"** כתוב לפניו בחלום, **נסי נסים נעשו לו!** כי בשמות אלו יש שני **"נונין"**, ורמז הוא שיעשו לו הרבה נסים. (3)

אלא שכבר נגזר עליו, ונקבע שורש הדבר וכאילו כבר נעשה [ראה **שפתי חיים** מועדים ב קעח, הובא לעיל נה הערה 40].

56. הפיל שמו מרמז על **"פלא"**, וגם מראהו פלאי, כי הוא הגדול שבחיות [ראה רש"י נה ב, ופרק **בשיר** עו], ולכן הוא מרמז על ריבוי פלאות [כי מיעוט רבים שנים].

ובספר חזון טוב ביאר שכל רמזי הפיל, הם על פלא בתוך פלא, והיינו שנעשים בו שני ניסים שהם דבר והפוכו [שהוא גדול מאד, ועם זאת הוא מהלך ביום ארבעים פרסה עם מטען כבד], ולכן נקראו פלאות, וכמו שמצינו במדרש על מכת ברד שנעשו בה **"פלאות"**, כשירדו אש ומים יחד, אף שהם מנוגדים זה לזה.

1. ע"פ רש"י בע"ב, וכוונתו שהפיל נראה משונה ומאיים מחמת גודלו, אך כאשר מונח עליו כלי לשימוש או שהוא קשור, הרי הוא ככל החיות.

2. כך פירש רש"י, והיינו שאינו כרואה את פנחס וישמעאל עצמם, כי בהם אמרו שהפתרון כפי

עניינם, אך לגבי **"הונא"** נקטה הגמרא פתרון שאינו תלוי בגופו ומעשיו, ובהכרח הכוונה שראה שם זה כתוב לפניו, ולכן ניתן ללמוד מאות נ' שבשמו.

והמהרש"א תמה הרי הרבה שמות יש בהם נר"ן, כגון אהרן, מנחם, ועוד. וכתב היעב"ץ ש"הונא" ראשי תיבות **"הודך ודברי נפלאותיך אשיחה"**. וביד דוד כתב שהה' ב"הונא" מתחלף בח', ונשמע כ"חינא", והוא כ"חנניה" ו"יוחנן" שמשמעותם חנינה ורחמים, כדלהלן. ובחזון טוב כתב שרק אות נ' בשמו יש בה הברה גמורה, שלא כאותיות ה' ו' א' שאינם נשמעות.

3. רש"י, ומסתבר שנקטו דוקא שמות אלו [ולא **"נחשון"** ו"נתן" שיש בהם ב' נונין], כי הרמז לניסי נסים הוא רק כאשר הנונין הכפולים סמוכים זה לזה. והמהרש"א ביאר כי רק שמות אלו משמעותם חן חנינה ומתנת חנם, וכוונתו כי כפילות הנון מראה רק על ניסים רבים, אך צירוף לשון חנינה מוסיף לרמז על **"ניסי נסים"** שהיא הנהגה ניסית קבועה, והיינו כי הנהגת ה' עם האדם תלויה בהכרתו, ואם הוא מכיר ויודע שמקבל כל צרכו במתנת חנם, ואינו מכח מעשיו

הרואה תיבת "הספד" בחלום, סימן הוא שמן השמים חפו עליו ופדאוהו! כי נוטריקון מלת "הספד" הוא, "חס" ו"פדה".<sup>(4)</sup>

והני מילי שתיבות אלה מרמזים לדברים אלו – הוא דוקא אם ראה אחת מתיבות הללו [הונא, חנינא,<sup>(5)</sup> הספד], בכתבא! שכתובות הן לפניו בחלום, אך אם ראה אדם ששמו הונא או חנינא, או שראה שעושים הספד למת, אינו סימן טוב.

העונה "יהא שמיה רבא מברך" בחלום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא!<sup>(6)</sup>

הקורא קריאת שמע בחלום, ראוי הוא

שתשרה עליו שכינה, אלא שאין דורו זכאי לכך:

המניח תפילין בחלום, יצפה לגדולה, שנאמר [דברים כח י'] וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ותניא: רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש! לפי שיש בהם רוב של שם "שדי", שהשי"ן בקציעה של ראש, והדל"ת בקשר של הרצועות.

המתפלל בחלום, סימן יפה לו!

והני מילי, שהוא סימן יפה, דוקא באופן דלא פייס את תפלתו, אלא נייעור משנתו באמצע חלומו, כי כשהוא באמצע תפלתו

הטובים, הרי שגם ההנהגה עמו אין לה גבולות, וזוכה להנהגה נסית שלא בדרך הטבע, וראה נפש החיים [א ח].

4. המהרש"א [ב"ק נה א] ביאר שה' מתחלף בח', ונשמע כ"ח חס פד", שהוא נוטריקון חסו ופדו. [ובתורת חיים שם כתב שלא הראוהו "הספד" כדי להודיעו שבתחילה נגזר עליו למות, וכיון ששב בטלה הגזירה].

והוסיף שאין חלום בלא דברים בטלים, דהיינו שאין לו לחוש למשמעות הרעה של תיבת "הספד", כי כיון שיש לו גם פתרון טוב כנוטריקון זה, אינו חש לאפשרות פתרון רע.

5. כך פירש רש"י, והיינו שלא כרואה "פנחס" או "ישמעאל" שהוא רואה את האדם שנקרא כך, ולומד מעניינו, וכמו הרואה פיל שלומד מתארו.

6. בשבת [ק"ט ב] אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה "אמן יהא שמיה רבא מברך" בכל כחו, קורעין לו גזר דינו, וריש לקיש אמר שכל העונה

"אמן" בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן. ולכאורה תמוה למה חלום על "איש"ר" מרמז לשכר עניית "אמן". וביאר הג"ר משה שפירא שבעניית איש"ר הוא מגלה כבוד השי"ת בעוה"ז כמו בעוה"ב [ראה תרגום ירושלמי בראשית מט ב ונפש החיים ש"ג יא, יד בהגהות], ולכן כשאומרו בחלום, מוכח שהוא שרוי במצב זה, והרי הוא בן עוה"ב, אך כשאומרו בכל כוחו בהקיץ, הוא גם מתגבר על כל מה שנגזר עליו להסיר ממנו את המניעות כל ימי חייו.

ומה שאמרו שם שהוא "בן עוה"ב", וכאן נקטו ש"פותחין לו שערי גן עדן", יתכן לבאר, כי על "אמן" בכל כוחו פותחין לו שערים, אך בחלום אינו בכל כוחו, ואינו מוכיח אלא שהוא "בן עוה"ב", וביאר המהר"ל [סנהדרין ק"ב, גבורות ה' כט] דהיינו שהוא בדרגה שראוי לעוה"ב, כי עניית אמן מורה על אמונה, והאמונה היא החבור להשי"ת. ודרגה זו שייכת גם בעוה"ז [כמבואר בתוס' רה טז ב שניידן על כך בר"ה], ואילו "פותחין לו" שייך רק לאחר מיתה [כמבואר בזהר וילך רפה ב, אך ראה בפר' עקב רסד ב].

סימן שסמוך הוא אצל הקב"ה.<sup>(7)</sup>

הבא על אמו בחלום, יצפה לבינה, שהיא הבנת דבר מתוך דבר, שנאמר [משלי ב ג] "כי אם לבינה תקרא", והיינו כי הבינה בתחילה מקבלת את החכמה, ולבסוף מתגברת ומשפיעה, ודומה לאדם היוצא מרחם אמו, ושב ובא עליה.<sup>(9)</sup>

הבא על נערה המאורסה בחלום, יצפה לתורה, שנאמר [דברים לג ד]: "תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב", אל תיקרי "מורשה" (10) אלא "מאורסה" (11).

הבא על אחותו בחלום, יצפה לחכמה: שנאמר [משלי ז ד] "אמור לחכמה, אחותי את", ונקראת אחותו כי אי אפשר להפריד את החכמה מהחכם, והם נשאים קרובים

7. כך פירש רש"י, ובפשטות כוונתו, כי כיון שלא סיים מוכח שהוא סמוך תמיד לה, ואינו מתפלל רק כדי לבקש על צרכיו, אלא מתוך עבודת ה' תמידית.

ובעינים למשפט ביאר שכיון שאינו חולם אלא מהרהורי לבו, נמצא שחלומו מוכיח שתפילתו אינו מהשפה ולחוץ בלבד, אלא הוא מכוון בה, והוא סימן יפה לו, כי המכוון תפלתו נשמעת. והיינו כשלא סיים, שאז נראה שמאריך בתפילתו, ועל כך אמרו לעיל [לב ב] שאין תפלתו חוזרת ריקם.

8. במכתב מאלהו [ח"ד 164] כתב שבכל חלומות אלו, "מתגלה שורש הטוב שמתחת לתת ההכרה, שהיצר הרע תחליף לו". וכוונתו כדברי המהר"ל (חידושי אגדות יבמות סב ב) על מעלת הנושא בת אחותו, כי המעלה הגדולה ביותר היא לקרב את קרוביו, רק שבאחותו עצמה אסרה התורה את מעשה הביאה, עיין ברקאנטי [פרשת אחרי מות], ולכן, בתור רמז, האחות והאם מרמזות על הדרגות הנעלות של החכמה והבינה.

9. המהרש"א כתב שרמז זה אינו כפשוטו של מקרא, שהרי בפסוק נאמר "אם" בחיריק, ולא בצירה מלשון "אמא", אך בתרגום משלי מצינו "ואמא לבינונתא תקרא" והיינו שכוונת הכתוב ל"אמא".

וביאר שהבינה נרמזת ב"בא על אמו", כי אם יעשה את הבינה לעיקר, תהיה לו כאם המרווה את בנה בחלבה. והיינו, שאע"פ שהבינה מוסיפה על החכמה, הוא משתוקק לה כבן לאמו, שחלבה הוא עיקר חייו, ואינו כתוספת גרידא [ולכן נרמזה ב"אם" ולא ב"אחות"], ולפיכך "דדיה ירווך בכל עת".

וראה בזהר [שמות קא א] ש"חכמה" נקראת "אבא", כי היא מה שמקבל מרבו, ואילו "בינה" היא כ"אמא" שמפתח את מה שקבל, ומחדש בהבנתו דבר מתוך דבר, ונמצא שאין הבינה מושלמת בקבלתה, אלא כשהופך עצמו מ"בן" הנוצר מאמו, ל"בעל" המשפיע.

10. המהרש"א כתב שאין לפרש את הפסוק כפשוטו, במשמעות "ירושה", שהרי נאמר בה לשון "מתנה" [ויתן אל משה], שמות לא יח, וראה פסחים צא ב]. וגם שנינו [אבות ב יב] "התקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירושה לך" והיא מונחת בקרן זוית, וכל הרוצה יבא ויטלנה.

11. ביאר המהרש"א [פסחים מט ב] שבתחלת נתינתה לישראל, הרי היא בבחינת "ארוסה". ואחר שלומדים אותה, היא נעשית "נשואה".

וכוונת הדרש הוא שלא ילמד אדם תורה כאילו כבר היא שלו אחר שקבלה בירושה, כי התורה ניתנה לכל ישראל כמאורסה [פסחים מט ב] וקניינם בה הוא קנין של הקדמה לקנין של

בכל מקום שהוא. (12)

**הבא על אשת איש בחלום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא!** שנוטל חלקו וחלק חבירו בעולם הבא, ודומה לאדם שנוטל את אשת חבירו. (13)

והני מילי, באופן דלא ידע לה [שלא מכיר

את האשה שראה בחלומן ולא הרהר בה מאורתא קודם שנתו (14), אך אם הרהר בה, אינו סימן כלל, כי תולין שהחלום נגרם על ידי הרהורו. (15)

**אמר רבי חייא בר אבא: הרואה חטים בחלום, ראה שלום שעתיד לבא עליו! (16)**  
**שנאמר "השם גבולך שלום, חלב חטים**

כשהצדיק מוכיח לרשע ולא שמע לו, שאז נוטל את כל הטוב שבו, ועי' עוד בפירוש החסיד יעב"ץ [אבות ה ב].

ובזהר [אמור קא א] מבואר שהצדיק נוטל חלק הרשע שהתחרט על מצוותיו, כי כיון שהפסיד חלקו, והרשע נוטל חלק הצדיק בגהנום, באופן שספר עליו לה"ר, כמבואר בשמירת הלשון [פ"ז].

14. משמע כי בשאר החלומות בסוגיין לא מצוי שיהרהר בהם, ואפילו אם ראה פיל וכדו', מסתבר שלא הרהר בו כמו בעריות שלבו של אדם מחמדתן, [ואילו הרהור במצוות כתפילה ותפילין, אינו גורם לראות את עצמו מקיימם בחלום, שהרי גם ביום אינו רואה את עצמו]. ובאמרי נעם מובא בשם הגר"א שכלל זה שייך גם באחותו ואמו, אך כיון שאין דרך להרהר בהם, נקטו רק באשת איש, ותמוה, למה לא אמרו כן בנערה המאורסה.

15. ביארנו כפשוטו, וראה הערה הקודמת, ובשו"ת שבות יעקב [ח"ב לד] ביאר שכוונת הגמרא, כי אחר הרהור עבירה, ודאי אינו בן עולם הבא. ובגליוני הש"ס דחה ביאורו, כי א"כ איך אמרו שאם לא הרהר בה "מאורתא" הרי הוא בן עוה"ב, והלא אפילו הרהר הרבה קודם לכן, כבר אינו בן עוה"ב.

16. במלא הרועים תמה למה לא הוזכרה ראיית החיטים גם לעיל ב"שלש שלומות הן".

תכלית בנישואין, שהעמל בתורה מקבלו בזכות עמלו, ואז חל עליו קנין תורה מן השמים, ונעשית תורתו שלו.

12. כמו שאמרו לעיל [נה א] "אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה", וראה שם שהחכם הוא מי שיש בו יראה, ונמצא שהוא והחכמה מקור שניהם ביראת שמים, ושניהם מצפים לחיבור של אחוה, כי המקור המשותף מחברם לעולם, ולכן אין להם הפרדה במרחק, וראה ביאור הגר"א למשלי [ז ד] וחזו"א [אמונה ובטחון ג].

ועוד, שאחוה היא קורבה שאין ביד אדם לעשותה, והוא תלוי באביו, וכן חכמה מקבלה משמים, אך על בינה נאמר [בהמשך הפסוק] "ומודע לבינה תקרא" כי היא תלויה בעמל האדם להבין דבר מתוך דבר.

13. כעין זה מצינו בחגיגה [טו ב] "זכה צדיק, נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשע, נוטל חלקו וחלק חברו בגהנום", וביאר הבית הלוי [פר' נח] שהצדיק גורם במעשיו למשוך את גם את חבריו לעשיית הטוב, והרשע גורם לאחרים תשוקה לחטוא, וכיון שהצדיק נענש על מעט חטאיו בעוה"ז, והרשע גרם לו אותם, ואילו הרשע מקבל שכרו בעוה"ז על מעט מצוותיו, שעשאם בהשפעת הצדיק, נמצא שנשאר לשלם בעוה"ב לרשע את חלקו בחטא הצדיק, ולצדיק את חלקו במצוות הרשע. וראה בביאור הגר"א למשלי [יב יד] דהיינו דוקא

ישביעך".<sup>(17)</sup>

הרואה שעורים בחלום, סרו עונותיו. שנאמר [ישעיה ו ז] "ופר עוונך וחטאתך תכפר!" ו"סר עוון" הוא קרוב לנוטריקון "שעורין"<sup>(18)</sup>.

אמר רבי זירא: אנא לא סלקי מבבל לארץ ישראל, עד דחזאי שערי [שעורים] בחלמא: שבך הודיעוני שנמחלו כל עוונותי.<sup>(19)</sup>

הרואה גפן טעונה בחלום, סימן הוא שאין אשתו מפלת נפלים: שנאמר [תהלים קכח ג] "אשתך כגפן פוריה", וסיום הפסוק "בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך".<sup>(20)</sup>

הרואה שורקה [זמורת גפן] בחלום, יצפה למשיח, שנאמר: [בראשית מט יא] "אופרי לגפן עירה, ולשורקה בני אתוננו!" ותרגמו אונקלוס על ימות המשיח.<sup>(21)</sup> ותרגום "בני אתוננו" – "דיבנון היכליה", וקורא להיכל "אתוננו", על שם "שער האיתון" [יחזקאל מ

ישראל, ושמה רצה לעלות נקי בלא עון, כי בא"י לא יוסיף עון, ודוחק.

ובעונג יו"ט [לה] כתב שהרמז כמבואר במדרש רבה [אמור כח ו] שאברהם ירש את ארץ ישראל בזכות מצוות העומר, והעומר בא מן השעורים. [וראה באבני נזר יו"ד תנד כג, שודאי לא למד רבי זירא על חיובו במצוה, כי לא בשמים היא, אלא רק אם ראוי הוא לקיימה, כי אין ישיבת הארץ מצוה למי שעברות בידו, כנאמר "ולא תקיא הארץ אתכם"].

20. בפשטות ראית הגמרא ש"גפן פוריה" היא כמשמעות סוף הפסוק שיהיו בניו מרובים [ראה הערה 26], או כמו שביאורו רבינו בחיי [בראשית לד א], שהמשיל את הבנים לזית, כי הזית נושא פריו לתשעה חדשים.

ובנדה [סד ב] משמע ש"גפן" מורה על ריבוי בנים, כי הדם דומה ליינ, ואשה שדמיה מרובים בניה מרובים, אך כיון שסוף הפסוק עוסק בריבוי בנים, מסתבר שכוונת הגמרא ללמוד דבר נוסף מעצם התיבות "גפן פוריה", כי משמעותם שיהיו פירותיה גמורים, ולא תפיל כלל.

21. במלא הרועים הקשה הרי שורקה בכלל הגפן, וא"כ גם הרואה גפן יצפה למשיח. ועוד הקשה, שהרי רמז השורקה מפורש יותר בפסוק

ובסמיכת חכמים כתב שלכן שינה רב חייא בר אבא בלשונו וכתב "ראה שלום" ולא "רואה", כי באמת החיטים מרמזים לשובע כמבואר בסוף הפסוק "חלב חיטים ישביעך", ואילו השלום נרמז כבר בתחילת הפסוק "השם גבולך שלום" ולכן נאמר בלשון עבר, שבכלל החלום על שובע יש גם רמז לשלום, והוקדם השלום לשובע.

17. כך מצינו בב"מ [נט א] "אמר רב יהודה: לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך", ופותרים לטובה שתהיה לו תבואה, ולא שתהא לו מריבה על עסקי תבואה. וראה ילקוט שמעוני [תהלים רמו תתפח] שהביא שתי מימרות אלו יחד.

18. כך ביאר המהרש"א, ובסמיכת חכמים כתב ש"סעורים" [בסמך] הוא גימטריא של "סר עון".

19. המהרש"א ביאר שהרמז הוא כמו ששינונו בכתובות [קיא א] "כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון", והיינו בכלל "סר עון". ולביאורו לכאורה חלום זה שייך רק אחר שעלה לא"י, ואילו בגמרא משמע שנרמז בו לעלות לארץ

טו]. (22)

הרואה תאנה בחלום, סימן הוא לו שתורתו משתמרת בקרבנו! שנאמר [משלי כז יח]: "נוצר תאנה יאכל פריה". (23)

הרואה רמונים בחלום, אם רימוני זוטרי ראה, סימן הוא שיהא פרי [יתרבה] עסקיה כרמונא! שיהיו עסקיו מרובים. ואם ראה רימוני רברבי, סימן הוא דרבי [יגדל] עסקיה כרמונא! שיהיו עסקיו גדולים כרמון.

ואם ראה רימונים פלגי [חתוכים] אם תלמיד הכם הוא, יצפה לתורה, שנאמר: [שיר השירים ח ב]: "אשקך מיין הרקח, מעפים רמוני", והוא משל לתורה. ואם עם הארץ הוא, יצפה למצוות! שנאמר: "כפלח הרמון רקתך", ודרשוהו, מאי "רקתך"? — שאפילו ריקנין שבך, מלאים מצוות כרמון, שהוא מלא בגרעינים! (24)

הרואה זיתים בחלום, אם זוטרי הם, סימן

[זכריה י ח] "אשרקה להם ואקבצם" האמור על הגאולה. אמנם קושיא מתרצה בחברתה, כי הרמז הוא רק בזמורה, ולא בכל הגפן, כי רק הזמורה נקראת "שורקה" בפסוק "ולשורקה בני אתונו", ולולי מקרא זה לא נדע שזמורה מרמזת על "אשרקה להם" [וביאור זה נכון רק אם ראית הגמרא מהכתוב על "שורקה", וראה הערה הבאה].

22. ע"פ רש"י [בראשית שם], ויתכן שהרמז הוא, בעצם ביאור הכתוב "ולשורקה בני אתונו", שהוא מרמז על הכתוב בזכריה [ט ט] "הנה מלכך יבוא לך, צדיק ונושע הוא, עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות", וביאור הפסוק הוא ש"לשורקה" מרמז על "בני אתונו" של משיח.

23. בעירובין [נד א] אמר רבי יוחנן מאי דכתיב נוצר תאנה יאכל פריה, למה נמשלו דברי תורה כתאנה, מה תאנה זו, כל זמן שאדם ממשמש בה מוצא בה תאנים, אף דברי תורה, כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם, והטעם בתורה גורם לזכרה.

ובחזון טוב ביאר שתאנה טעונה ב' שמירות, א. כיון שכל אחת נגמרת ביום אחר, ולמחרתו מתלעת, שומרה שלא תתלע. ב. שלא יגנבוה בעת ששטחה לקציעות. וכנגדה טעונה התורה

שמירה שלא יתחיל בלימוד דבר חדש קודם שחזור ויודע מה שלמד על בוריו, ועוד שמירה מדברים המשכחים את הלימוד, וראה פרק בשיר [אות כד].

24. ביערות דבש [ח"ב ב] העלה מכך ש"ישראל כולם צדיקים", וכן נקט בעקידת יצחק [מד] שמדובר באלו שאין להם דעת ללמוד תורה ולקיים מצוות התלוים בשכל, ועושים רק מצוות מעשיות, וראה מלבי"ם על פסוק זה, שכתב כי ברמון יש תרי"ג גרעינים, כי כלם מקיימין את כל המצוות, ובפרק בשיר [כה] ביאר שכוונתו כי ברמון הגדול ביותר אין יותר מתרי"ג גרעינים].

אך בעירובין [יט א] מוכח ש"ריקנים" כולל אפילו פושעים, וביאר ביערות דבש [ח"ב יב] שלא עברו במרד, ובכלי יקר שמות [ל לד] כתב שאילו מתחילה היו מלאים מצוות לא היו נקראים "ריקנים", ובהכרח שרק ע"י תשובה נהפכו מעשיהם הריקים לזכויות, וכן נקט במכתב מאליהו [ח"ב 210].

והגר"ד פוברסקי ביאר שנקטו למשל דוקא את הרימון, ולא שאר פירות, כי הצדיקים מקיימים מצוות מפני יראת שמים שבהם, ודומים בכך לכל הפירות שהם מלאים בחטיבה אחת, ואילו ה"ריקנים" מקיימים מצוות מפעם

הוא שיהא פרי ורבי(25) וקאי עסקיה בזיתים!

והני מילי, דוקא אם ראה את פרי הזית, אבל אם ראה את אילני הזית, סימן הוא דהויין ליה בנים מרובין, שנאמר [תהלים שם]: "בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך".(26)

איכא דאמרי: הרואה זית בחלום, (27) שם טוב יוצא לו! שנאמר [ירמיה יא טז]: זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך".

הרואה שמן זית בחלום, יצפה למאור שבתורה, שנאמר [שמות כז כ] "ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור!" ו"מאור" הוא תורה, שנאמר [משלי ו כג] "כי נר מצוה ותורה אור".(28)

הרואה תמרים בחלום, סימן הוא שתמו עונותיו, (29) שנאמר [איכה ד כב] "תם עוונך בת ציון". ו"תמר" הוא נוטריקון של "תמו המורים". ו"מורים" הוא לשון חטאים, שנאמר "שמעו נא המורים".(30)

לפעם, מסיבת שונות, וכיון שאין כל מצוותיהם מסיבה אחת, נמצא שהם כרימון, שהוא קליפה ריקה המכילה בתוכה הרבה גרעינים נפרדים.

25. בדקדוקי סופרים גרס "זוטרי, פרה ורבה עסקי כזיתים. ורבי, קאי עסקיה כזיתים".

26. בפרק בשיר [פד] ביאר שהכוונה לששה בכרס אחת [כי שירת השרצים הגדולים היא "בניך כשתילי זיתים", והם יולדים ששה בכרס אחת, כמבואר בילקו"ש שמות רמז קסב]. ובחזון טוב ביאר בכך את לשון הפסוק "סביב לשולחנך", כי סתם שולחן כשלחן שבמשכן, אמתיים ארכו ואמה רחבו, וכיון שמקומו של אדם הוא אמה, נמצא שיש סביבו מקום לששה יושבים.

וראה בהערה 20 שתחילת הפסוק "גפן פוריה" מורה על ריבוי בנים, כי הדם דומה ליי, ואשה שדמיה מרובים בניה מרובים, וסופו רק מלמד שיהיו סביב שולחנו, ולא ידח ממנו נדח, כביאר רבינו בחיי [בראשית לד א] ע"ש.

27. במדרש שוחר טוב [תהילים קכת] לא גרס תיבות "הרואה זית בחלום" ומשמע שהאיכא דאמרי נסובו על הרואה אילן זית. והיינו שהוא אילן נכבד, שעומד בפני עצמו, וכמו שאמרו [שם] ובירושלמי כלאים א ג] שזיתים אין בהם

הרכבה.

28. ראה בהוריות [יג ב] שהרגיל בשמן זית, משיב לו את הלימוד של שבעים שנה. ובמנחות [פה ב] אמרו "מתוך שרגילין בשמן זית, חכמה מצויה בהן". ומקור החכמה במנורה שמדליקים בה בשמן זית, כמבואר בב"ב [כה ב] "הרוצה שיחכים ידרים, וסימניך מנורה בדרום".

29. משמע שיש חילוק בין הרואה שעורים ש"סרו עוונותיו" — אך עדיין צריך ל"חטאתך תכופר", והיינו בשב מיראה, שזדונות נעשין לו כשגגות, אך לא התכפרו לגמרי — לבין הרואה תמרים, שמרמזים על תשובה מאהבה, שעל ידה העוון "תם" לגמרי, ונהפך לו לזכות [כמבואר ביומא פו ב].

ויתכן לבאר להיפך, כמבואר בתפילת יום הכפורים "מחול לעוונותינו, מזה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך", ובפשע שייכת רק "מחיית הצורה" והיינו ש"תם" מציאות המזיד, אך נשאר רושם, ואילו ב"חטא" שוגג שייכת גם העברה לגמרי, והיא "סר עוון".

30. ע"פ מהרש"א, ותמוה שהרי בראית הגמרא מהפסוק "תם עוונך" משמע שהרמז הוא ב"תם" גרידא, ועוד שבפסוק זה נאמר שתמו העוונות, ואילו הרמז מורה שתמו החוטאים.

אמר רב יוסף הרואה עז בחלום, רמז הוא שתהא השנה מתברכת לו. (31) ואם ראה כמה עזים, הרבה שנים מתברכות לו! שנאמר [משלי כז כו] "ודי חלב עזים, ללחמך", ומשמעותו שיהא לך חלב עיזים כדי מחסורך.

הרואה הדס בחלום, רמז הוא שיהיו נכסיו מצליחין לו! כי הדס עליו משולשים זה על זה כמין קליעה, ומרמז שכך יתקיימו נכסיו לו ולבניו אחריו, (32) ואם אין לו נכסים, רמז הוא שתהא ירושה נופלת לו ממקום אחר.

אמר עולא, ואמרי לה במתניתא תנא, והוא, רמז זה הוא דוקא באופן דחזא להדסים

בכנייהו [במקום גידולם, כשהם במחובר]. (33)

הרואה אתרוג בחלום, סימן הוא שהדור הוא לפני קונו, שנאמר באתרוג [ויקרא כג מ]: "פרי עץ הדר כפות תמרים". (34)

הרואה לולב בחלום, סימן הוא שאין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים! כי "לולב" הוא נוטריקון "לו לב", (35) ומרמז שיש לו יצר טוב בלבד. ולא כשאר בני אדם שיש להם שני לבבות, יצר טוב ויצר הרע, כמו שדרשו במשנה מ"בכל לבבך".

הרואה אווז בחלום, יצפה לחכמה. שנאמר

31. כי כשם העז נותנת לו חלב לשתייה וצמר ללבוש ללא טרחה, כך תתברך לו השנה בלא טרחה.

32. ע"פ שפתי חכמים, והגר"א ביאר שהכוונה לעיצה שאמרו חז"ל בב"ק [קז א] שיהיו נכסין משולשין, שליש בתבואה שליש בזיתים ושלש בגפנים.

ובחזון טוב צידד שהכוונה לשלש הסיבות שהעושר תלוי בהם, כמבואר בנדה [ע ב] שירבה בסחורה, ובמשא ומתן באמונה, ויבקש רחמים. או לשלשת זכויות המוזכרות בשבת [ק"ט א] כמסוגלות לפרנסה, מעשר, כבוד התורה, כבוד השבת. או לשלשת סוגי העשירות המוזכרים בב"ב [קמ"ב], עושר שדות וקרמים הניכר לכל, עושר קרקעות ונכסים המכניסים שכר שכירות תמיד, עושר תבואה, שמשתכר בה מזמן לזמן.

33. כוונת עולא, שכל הרמזים הנ"ל, שייכים רק כשראה הדס מחובר למקורו, ומרמז שכך גם הוא מחובר אל הקב"ה שהוא מקור השפע, אך אם ההדס תלוש, הרי סופו לנבול, וכך גם סופו

של העשיר שאינו דבוק להקב"ה.

34. המהר"ץ חיות העיר שתיבות "וכפות תמרים" נסוכות על הרמז של לולב [בסמוך] שהרי מתיבות אלו למדו בסוכה [מה ב] "מה תמר אין לו אלא לב אחד וכו'", אולם ראה שם שאין זה דרש מקרא, אלא לימוד מענין התמר.

35. רש"י [סוכה שם, מגילה יד א] פירש שהשרף המצוי בעצים, אינו קיים בתמר אלא בעץ האמצעי הזקוף למעלה, ולא בענפיו, ודבר זה נלמד ממראה הלולב. [וראה במדרש תלפיות, ערך דקל, שכל יניקת התמר היא מלמעלה, ולא מהארץ].

ובסידור דרך החיים [סדר נטילת לולב] ביאר ש"לו" מרמז לחיבור של לולאות, ו"לב" מרמז לחיבור של "לבובין" [כמו "לבבתיני אחותי כלה, שפירושו אהבתך קבועה בלבי, ומצינו לשון זו בשבת נג ב על קשירת שני כבשים יחד]. והל' שבאמצע משמשת עם שניהם, ומרמזת על "לב אחד". וביאור זה שייך רק אם ראה שכתוב לפניו "לולב".

[משלי א כ]: "חכמות בחיין תרונה ברחובות תתן קולה" (36) וכן האווז משמיע קולו בראש חוצות.

והבא עליה [על האווז] בחלום, רמז לו שהוא הוי ראש ישיבה! שמכריו ומצוה לרבים, כמו האווז שמשמיע קולו ברבים. (37) אמר רב אשי: אני ראיתיה — את האווז, ובאתי עליה בחלום, ואכן פלקית לגדולה, נעשיתי ראש ישיבה במתא מחסיא!

הרואה תרנגול בחלום, יצפה לבן זכר. (38) ואם ראה כמה תרנגולים, יצפה לכמה בנים זכרים!

הרואה תרנגולת בחלום, (39) יצפה לתרביצה [גינה, ויש אומרים בית המדרש (40)] נאה, ולגילה! כי "תרנגולת" (41) הוא נוטריקון "תרביצה נאה וגילה".

הרואה ביצים בחלום, סימן הוא שתלוייה בקשתו ועומדת לפני הקב"ה, וספק אם תיענה או לא! כביצים הללו, שהאוכל סתום ומכוסה בתוך קליפתן.

ואם ראה בחלום שנסתברו הביצים, סימן הוא שנעשית בקשתו! כשם שנתגלה האוכל שבתוך הביצים. (42)

שאם אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, וראה בתרגום יונתן [במדבר ה כח] שמזרעת תחלה זכר מפני שמוצאת אהבה אצל בעלה, ולכך מרמוז התרגול.

עוד יתכן, שהרי מצינו ביומא [כ ב] שתרגול נקרא "גבר", וראה טור [או"ח תרה] ושל"ה [יומא תו"א א] שהוא כנגד הזכר.

39. אף שתרגול מרמוז לבן זכר, אין תרנגולת מרמזת לבת. כי בת אינה ברכה [ראה ב"ב טז ב].

40. רש"י, מקור פירוש א' בב"ב [ז א], ומקור פירוש ב' במנחות [פב ב].

41. רש"י כתב "תרנגול", וצ"ל "תרנגולת", והנוטריקון הוא "תר" מ"תרביצה", "נ" מ"נאה", ו"גולת" מ"גילה" [ויש גורסים "גילת" כלשון הכתוב בישעיה לה ב "אף גילת ורינת", וי"א שהכוונה לגינה רוויה במים, מלשון "גולת עליות" יהושע טו יט].

42. כך ביאר רש"י, והקשו במלא הרועים

36. במועד קטן [טז ב] אמר רבא על מקרא זה: כל העוסק בתורה מבפנים, תורתו מכרות עליו מבחוץ. ובחזון טוב כתב שהאווז משורר מחמת שומנו [כארי שנוהם רק מתוך קופה של בשר, לעיל לב א], וכיון ששומנו מוסתר תחת כנפיו [ב"ב עג ב], הרי הוא מרמוז על חכמת התורה שאע"פ שאצל החכם היא "בפנים", מכרות עליו מבחוץ.

ובכתב סופר כתב שמנוצות האווז עושים קנה לכתובת ספרים המרבים חכמה. ובבית יצחק כתב שהאווז יש בו חכמה שיודע לשוט על מים זידונים, וראה פרדס רמונים [ערך אווז].

37. במלא הרועים הקשה, למה רמז זה הוא רק ב"בא עליה", והרי הוא מרמוז בעצם ראיית האווז. ויתכן, שהזיווג מורה על חיבור גמור, ונמצא שהבא עליה, יעשה בחכמתו ממש כאווז וישמעו כלם את תורתו מפיו.

38. בעירובין [ק ב] אמר רבי יוחנן אילמלא ניתנה תורה היינו למידין דרך ארץ מתרנגול שמפייס ואחר כך בועל, ובנדה [כה ב] אמרו

וכן אם ראה אגוזים, וכן קשואים, וכן כלי זכוכית, וכן כל דברים הנשברים כמו אלו, אם ראה בחלומו שנשברו, בטל הסימן שרומז עליו כל אחד ואחד מהם.<sup>(43)</sup>

הנכנס לדרך בחלומו, רמז הוא שנעשו לו חפציו, שנאמר [תהלים קז ל]: "וינחם אל מחוז חפצם", וכרך נקרא "מחוז", וכיון שקראו הכתוב "מחוז חפצם" משמע ששם יעשה חפצו.

המגלח ראשו בחלום, סימן יפה לו, כי התגלחת היא סימן לגדולה ולתפארת, כמו שמצינו אצל יוסף בבואו לפני פרעה [בראשית מא יד] "ויגלח ויחלף שמלותיו"<sup>(44)</sup>. ואם ראה שהוא מגלח ראשו וזקנו, סימן יפה הוא לו ולכל משפחתו!<sup>(45)</sup>

היושב בחלומו בעריבה [ספינה] קטנה, שם טוב יוצא לו. והיושב בעריבה גדולה, שם טוב יוצא לו ולכל משפחתו!

והני מילי שכך פתרונו — דוקא באופן דרואה שהעריבה מדליה דלויי [מוגבהת] והולכת בגובה המים, ואינה שקועה בהם.

הנפנה [עושה צרכיו] בחלום, סימן יפה הוא לו! כי הוא סימן שסרחונו וגנותו פורשים ויוצאים ממנו, שנאמר [ישעיה נא יד] "מיהר צועה להפתח, ולא ימות לשחת, ולא יחסר לחמו". ו"צועה" הוא לשון הרקה. ודרשוהו על הרקת מעיו.<sup>(46)</sup>

והני מילי שכך פתרונו — דוקא באופן דרואה שהוא נפנה ולא קנח עצמו לאחר מכן, ולא המאס את ידיו.

העולה לנג בחלום, עולה לגדולה!

ואם ראה בחלומו שלבסוף ירד מהגג, הריהו יורד מגדולתו!

לאכילה, כך האוכל הנתון באגוז או בכלי, לא ידוע אם יאכלנו — וכך לא ידוע אם תתמלא בקשתו — וכשנשברו ודאי יאכלם ותתמלא בקשתו.

44. היינו כשהשכים ואמר את הפסוק "ויגלח ויחלף שמלותיו" [כדלעיל נו ב], וכוונת הגמרא שאפר לפותרו לטובה אם יאמר כן.

45. יתכן שהרמז מפני התפשטות התגלחת למקום נוסף. או שהזקן עצמו מוכיח שראוי לבנים.

46. ראה לעיל [נה ב] שרבי יהודה בר אלעי אמר "עשרים וארבעה בית הכסא איכא מאושפיזאי לבי מדרשא, דכי אזילנא בדיקנא נפשי

והגרא"מ הורביץ שהרי לגבי כלי זכוכית הנשברים [בסמוך] אי אפשר לפרש כך, כי האוכל נראה בהם גם בשלמותם. ובפשטות כוונת רש"י, שהביצה בשלמותה לא ידוע אם תעמוד לאכילה, וכך לא ידוע אם תתמלא בקשתו, וכאשר נשברת, ודאי יאכלנה, וכך גם תתמלא בקשתו.

והמהרש"א ביאר ש"ביעי" הוא גם תרגום של ביצה, וגם לשון בקשה. וכשם שביצה שנשברה פקע ממנה שם "ביעי", כך גם בקשה, כיון שתתמלא תצא מכלל "בקשה".

43. ע"פ מהרש"א, ותמוה, שהרי לא נזכר בגמרא מה כל אלו מרמזים. ובפשטות כוונת הגמרא כרשי לעיל, שכל אלו דומים לביצים, וכשם שביצה כשהיא שלמה לא ידוע אם עומדת

**אבי ורבא דאמרי תרוייהו:** אין זה סימן שיירד מגדולתו, כי כיון שכבר עלה לגג, עלה! וכיון שרמזו לו שיעלה לגדולה, שאר החלום הוא דברים בטלים, ושוב אינו יורד. (47)

**הקורע בגדיו בחלום,** רמז הוא שקורעים לו גזר דינו! (48)

**העומד ערום בחלום,** אם הוא בבבל, סימן הוא שעומד בלא חטא! לפי שחוץ לארץ אין לה זכויות, אלא עון יש בישיבתה. וזה שעומד ערום, סימן שהוא ערום מעוונותיה. אך אם הוא עומד ערום בארץ ישראל, שהרבה מצוות תלויות בה, סימן שהוא ערום בלא מצוות. (49)

**הנתפש לפרדיוט [חיל המלך] בחלום,** שמירה נעשית לו! רמז ההוא שיהיה שמור מהזיק, כמו שהסרדיוט שומר אותו שלא יברח.

ואם ראה שנתננהו בקולר [שלשלת של ברזל על צווארו], רמז הוא שהוסיפו לו שמירה על שמירתו! כלומר, שיהיה שמור ביותר.

**והני מילי שכך פתרונו** — דוקא באופן שרואה את עצמו נתון בקולר. אבל אם קשרוהו בחבלא בעלמא, לא נרמז בכך שהוסיפו לו שמירה על שמירתו.

**הנכנס לאגם בחלום, נעשה ראש ישיבה!** כי באגם עומדים קנים גדולים וקטנים יחד בצפיפות, וכן אצל ראש ישיבה, מתקבצים כלם, הגדולים והקטנים יחד, לשמוע את הדרשה מפיו.

ואם ראה את עצמו נכנס ליער, נעשה ראש לבני כלה! שמפרש את דברי השמועה באסיפת התלמידים, וכיון שאינו רבם של התלמידים, אין כלם באים אצלו, אלא רק הגדולים שרוצים להעמיק בדברי הרב, ולכן הוא דומה ליער שיש בו אילנות גדולים ואינם סמוכים זה לזה. (50)

48. הרמז בפשוטו הוא משום שקריעת הבגדים ולבישת שק, הוא חלק מדרכי התשובה. ועוד יתכן, שהבגדים מורים על המידות, וקריעתם מורה על שבירת מדותיו הרעות, וכן על קריעת מידת הדין המתוחה עליו.

49. רש"י, ומשמע שבחול"ל מרמז רק שאין בו עוון ישיבת חול"ל, ובארץ מרמז רק שאינו מקיים מצוות התלויות בארץ, אך בחול"ל אינו סימן שאין בו כל עוון, וכן בא"י אינו סימן שאין לו שום מצווה.

50. במלא הרועים נקט שראש כלה חוזר על השיעור לתלמידים שלא הבינו, ולכן תמה שהרי

בכולהו", והתבאר שם [בהערה 5] שהכוונה שבדוק את עצמו מכל חטא לפני הלימוד, וכמבואר כאן שהנפנה מרמז על פרישת גנותו.

47. יש לעיין אם דברי אבי ורבא הם דוקא כשראה שעלה וירד, אך אם ראה את עצמו רק יורד מהגג, יירד ממעמדו. או שבזה ודאי אין לו לחוש, כי רק אם ראה שעלה, נקטה הגמרא שהרמז הוא שסופו להגיס דעתו, ויושפל, [כמבואר במגילה יג ב, כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם, פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות, אך אם הגיס דעתו הקדוש ברוך הוא משפילן], ואבי ורבא סברו שהרמז הוא שהוא ישפיל עצמו, והקב"ה יגביהו עוד [כמבואר בעירובין יג ב].

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא, רב פפא ראה את עצמו דעייל לאגמא, ואכן הוא נעשה ראש ישיבה. ואילו רב הונא בריה דרב יהושע ראה את עצמו דעייל ליער, ונעשה ראש לבני כלה.

איבא דאמרי: תרווייהו לאגמא עיילי בחלומם, אלא רב פפא ראה עוד דבר בחלומו, דהוה תלי על צוארו טבלא [פעמון] וכיון שעשה רעש, סימן הוא שישמיע קולו לרבים, ונרמז בכך שנעשה ראש ישיבה, אבל רב הונא בריה דרב יהושע דלא תלי עליה טבלא בחלומו, לא נעשה אלא ראש לבני כלה, שאינו משמיע קולו אלא למעטים.

אמר רב אשי: אנא עיילית בחלומי לאגמא, ותלאי טבלא על צוארי, ונבחי בה נבוחי, וקשקשתי בטבלא בקול! ואמנם לבסוף

נעשה רב אשי ראש ישיבה במתא מחסיא.<sup>(51)</sup>

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק: המקיז דם בחלום, עונותיו מחולין לו, לפי שהעונות נרמזים בצבע אדום, שנאמר [ישעיה א יח] "אם יאדימו כתולע". והקזת הדם מגופו, מרמזת שהעונות פורשים ממנו.

מקשה הגמרא: והתניא להיפך: המקיז דם בחלום עונותיו סדורין לו! והבינה הגמרא ש"סדורין" היינו שהם עומדים וקיימים.

מתרצת הגמרא: מאי "סדורין" — סדורין לימחל<sup>(52)</sup> ונמצא ששתי הברייתות אמרו דבר אחד.

תני תנא קמיה דרב ששת: הרואה נחש בחלום, פרנסתו מזומנת לו! כנחש, שלחמו

"סלקת לגדולה".

52. הצל"ח ביאר, על פי הכתוב "מעביר ראשון ראשון", שהקב"ה מעביר ושומט את העון הראשון, ואינו נותנו על כף המאזניים. אלא שאם לבסוף רבו העוונות מוסיפים גם את העון הזה לכלל העונות. ונמצא שאם עוונותיו רבים, אין הם נידונים לפי הסדר, כי נמצא שהעון הראשון נידון בסוף. ולכן אמר שיהיו "סדורין לימחל", שהרי אם כל העוונות נידונים כסדרם, בהכרח שנמחל לו ריבוי עוונותיו, שאם לא כן, לא היו כסדרם.

והאמרי אמת ביאר ע"פ המדרש [ויקרא רבה לג ג] שסאה של עוונות גזל מקטרג בראש, וכשמקיז דם נרמז שיצאו ממנו כל ה"דמים" [ממון] שאינם שלו, ושוב אין הגזל קופץ בראש, אלא עוונותיו כסדרן.

הם ה"קטנים", וביאר שלדרשה מגיעים גם עמי ארצות שהם קטנים, אך תלמידי הרב כלם נחשבים גדולים. ויתכן עוד, שכלפי ראש כלה כל התלמידים נחשבים כ"גדולים". ולביאורים אלו נמצא ששומעי ראש כלה פחותים מתלמידי ראש הישיבה בכמות ובאיכות. אך בפשטות נראה כמבואר בפנים שראש כלה חוזר רק עם גדולי התלמידים, ולכן דומה ליער.

51. במלא הרועים כתב כי אף שלעיל אמר שראה אווז ובא עליה בחלום, וזה היה לו רמז שיהיה ראש ישיבה — זה וזה רמזו לכך. ויתכן שראש ישיבה יש לו שני תפקידים א. להרביץ תורה ב. להנהיג את הציבור כמבואר במועד קטן [ו א] ובהוריות [י א] ובאגם נרמז רק על הרבצת תורה ולכן רק בחלומו על ראית האווז אמר

הוא העפר, ומצוי הוא לו בכל מקום.<sup>(53)</sup> ואם נשכו הנחש בחלום, נכפלה לו פרנסתו.<sup>(54)</sup> ואם הרגו האדם לנחש, סימן שהוא שאבדה פרנסתו!<sup>(55)</sup>

אמר ליה רב ששת: למי ששנה כן לפניו: אדרבה, אם הרג את הנחש ונתגבר עליו, כל שכן שיש לומר שנכפלה פרנסתו!

אך מסקנת הגמרא: ולא היא, באמת אם ראה שהרגו, סימן הוא שאבדה פרנסתו, וטעמו של רב ששת שפתר להיפך, הוא משום דחזא חויא [נחש] בחלמיה וקטליה! ולכן רצה לפתור את חלומו לטובה [וכדלעיל, ש"כל החלומות הולכים אחר הפה"].

תני תנא קמיה דרב יוחנן: כל מיני משקין סימנין יפין הם למי שרואה את עצמו בחלום שהוא שותה אותם, כי מרווה בהם צמאונו, ורמו הוא שיתמלאו משאלותיו, חוץ מן היין, שאין לו סימן קבוע, שהרי גם כששותים יין

במציאות [ולא בחלום] יש מי ששותהו והוא טוב לו, ויש מי ששותהו והוא רע לו! ונמצא שיכול להוות רמז בין לטוב ובין לרע, ולפיכך אי אפשר לברר פתרונו.<sup>(56)</sup>

ומבאר הגמרא: יש שותהו וטוב לו, שנאמר [תהלים קד טו] "יין ישמח לבב אנוש". ויש שותהו ורע לו, שנאמר [משלי לא ו] "תנו שכר לאובד [לרשע, שנטרד והולך], ויין למרי נפש [לאבל, להפיג צער]".

אמר ליה רבי יוחנן לתנא [לאמורא ששנה לפניו]: תני, אמור כך:

לתלמיד חכם, ראיית היין בחלום לעולם סימן טוב הוא לו, שנאמר על לימוד התורה [משלי ט ה] "לכו לחמו בלחמי, ושתו ביין מסכתו!"

ועוד<sup>(57)</sup> אמר רבי יוחנן: השכים לקום בבקר ב-ת

55. משמע כי אף שראה את הנחש שהוא סימן לפרנסה, כיון שהרגו איבר פרנסתו, ומסתבר שגם אביי ורבא יודו בזה, כי רק לגבי העולה לגדולה אמרו "כיון שעלה שוב לא ירד", אך בפרנסה מצינו [קידושין פב ב] שאם הרע מעשיו קיפח פרנסתו.

56. ולא תועיל לו אמירת פסוק לטובה, כי הפסוק מועיל רק לחלום שמרמז על שני דברים, והוא רוצה להטותו לטוב, אך שתיית יין מרמזת לדבר מסויים, אלא שהוא תלוי במזגו של השותה, ואין אמירת הפסוק משנה פתרונו, וראה הערה הבאה.

57. בסמיכת חכמים העיר למה לעיל [נה ב] לא פירש רש"י מאמר זה, וכאן כתב שקם ממטתו. וביאר שכאן רצה להבהיר שאין כוונת

53. ע"פ רב נסים גאון ורש"י, וכמבואר ביומא [עא א] "שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם... קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו".

54. כי הנחש נושך מפני קנאתו באדם, ואילו אין פרנסתו מצויה יותר מהנחש [שפרנסתו מצויה בכל מקום] — לא היתה לו סיבה לקנאה. [ובשלמה משנתו ביאר שנכנס בו הארס הנוצר ממאכל הנחש, ונמצא שקיבל מפרנסת הנחש שפרנסתו מצויה לו].

ויתכן שהרמז על כפלים הוא משום שיש כאן שתי ראיות, א. עצם ראיית הנחש, מרמזת שפרנסתו מזומנת לו, ב. כשראה שגם נושך בו, הרי הוכח שוב שפרנסתו מזומנת, וכפילות המשמעות מרמזת על כפילות הפרנסה.